

Ideen lever endnu

Skønt det første korstog mod Mellemøsten fandt sted for 1000 år siden, kan man se mange ligheder med vore dages kamp mod terrorisme

Kurt Villads Jensen: *Politikens bog om korstogene*. Politikens Forlag 2005. 245 s. 299 kr.

Af Lene M. Pedersen

Kurt V. Jensen har tidligere ledet forskningsprojektet "Danmark og korstogsbevægelsen" og været formand for Middelaldercentret ved Syddansk Universitet. Han har også udgivet en del materiale om korstog som en spirituel måde at nærme sig Gud og om de danske korstog i de baltiske områder, så han er en erfaren mand inden for området.

Udgivelsen er én i serien af "Politikens bog om....." og er som de andre en meget lækker bog med flotte farveillustrationer og et meget læsevenligt layout. Samtidig er den skrevet, så alle kan være med og blive klogere, hvilket er et af de bedste træk ved denne type udgivelser fra Politikens Forlag.

Det er let at sammenligne mellem Bush's moderne korstog mod terrorismen og de oprindelige korstog mod islam og "menneskehedens svøbe", når man læser bogen - sprogbroen klinger sært ens på trods af de århundreder, som er forløbet siden. Men samtidig er der en verden til forskel på korstogenes tid og vor tid.

At sone sine synder

Kurt V. Jensen starter med brask og bram ved at fortælle om pave Urbans berømte tale i 1095, hvor denne omtalte de forfærdelige lidelser, som de ugudelige muslimer påførte de kristne i Mellemøsten. De forsamlende riddere blev lovet direkte adgang til himlen, hvis de faldt i kampen for at befri Jerusalem, og bare at deltage i kampen fjernede alle ens synder. Forfatteren giver et levende billede af den verden, som korsridderne levede i, hvor mennesket var tyngt af synder, hvor man kunne nærme sig Gud via fysisk bod, og hvor hellige tegn blev set i alt fra himmelfænomener til dyrs adfærd. Samtidig var troen på livet efter døden så stærk, at man var villig til at ofre jordelivet for at sikre sig en plads i himlen. Det er en forestillingsverden, som umiddelbart er langt fra vores, men menneskets behov for en åndelig dimension er lige stærkt. Nyreligiøsitet er på fremmarch, samtidig med at spirituelle bevægelser bliver stadig mere populære. Det moderne menneske er mindst lige så optaget af at blive renset som middelaldermennesket.

Fra pavens tale tog det fart, da folk overalt i Europa blev grebet af stemningen. Paven havde ramt tidsånden, idet tanken om mennesket som synder optog folk. Det var nu ikke længere nok at få munke til at bede for ens sjæl - nu ville mange rense sig selv via en hellig

rejse og kampen for Den Hellige Stad. Men ifølge Kurt V. Jensen var katalysatoren en ændret holdning til krig i kirkens navn - nu kunne man sone sine synder ved at dræbe muslimer. Det er uvist, hvad der afstedkom denne fundamentale ændring, men uden den havde vi sandsynligvis ikke set korstogene. Traditionelt har man forklaret tilslutningen til korstogene med økonomiske motiver: yngre sønner, som ikke skulle arve, men nu havde udsigt til at plyndre. Men nyere forskning har vist, at sådanne motiver har været af mindre betydning, da mange deltagere dels var familiefædre, dels satte penge til ved at udruste sig til en så lang og usikker rejse. Risikoen for, at man aldrig kom hjem, var ganske betydelig.

Erobringen af Jerusalem

De fleste hære rejste ned gennem Europa, og plyndringer undervejs var ganske almindelige. Mange hære blev anført af samtidens kendte adelige eller karismatiske gejstlige som Peter Eremiten, hvis følge blandt andet bestod af fattige. Det gik dog galt for dette *folkekorstog*, da de fleste blev dræbt af tyrkerne i 1096, allerede inden de nåede Jerusalem. Men det lykkedes for det Første Korstog at erobre Jerusalem i 1099 efter blodige massakrer på indbyggerne. De kristne overtog styret af byen, og der blev etableret småstater kontrolleret af korsriddere i omegnen. I de følgende århundreder blev Jerusalem regeret af en lang række af mere eller mindre velegnede konger. Væbnede konflikter med muslimske hærførere var almindelige, men skiftende alliancer mellem korsfarerne og med muslimske ledere var lige så almindelige og efterlod en meget broget politisk arena for datidens herskere. Korsridderne beherskede en smal, langstrakt landstrimmel fra Gaza i syd til Edessa i nord - et område som omfattede Jerusalem, Bethleem, Tyrus, Sidon og Beirut. Mange af byerne i området bærer den dag i dag præg af korsridderne, og deres store borge kan stadig ses. Jeg har selv gået på johannitteriddernes kæmpemæssige borg *Krak des Chevalier* nord for Tripoli. Borgen ligger på et plateau med et fantastisk udsyn og er så velbevaret, at den vidner om, at de byggede kram dengang. Borgen var en af de stærkeste i Det Hellige Land og blev først erobret i 1271.

Forfatteren formår at berette om diverse herskere på en måde, der får dem til at fremstå levende og meget menneskelige på tværs af århundrederne. En lille indvending er dog, at det er temmeligt svært at holde styr på de skiftende herskere i Jerusalem og deres indbyrdes slægtsforhold. Det kunne således have været rart med en slægtstavle til sidst i bogen. Kurt V. Jensen har desuden indsat flere temasider, hvor han fokuserer på

emner som belejringsmaskiner og korsridderborge. Dette giver læseren mulighed for at springe over eller fordybe sig i det udvalgte emne - det sidste kan kraftigt anbefales.

De fleste har sikkert hørt om tempelherrerne - religiøse krigere i et lukket broderskab. Ordenen opstod i 1120 og blev snart til en militær eliteenhed med *carte blanche* til at dræbe vantro. De fik hurtigt, i datiden og eftertiden, ry for at være fanatiske krigere. Og hele mystikken omkring denne orden har fået en renaissance med Dan Browns bog *Da Vinci-mysteriet* og den strøm af bøger, som fulgte i kølvandet.

Illustration fra bogen "Pave Innocens 3. på korstog"

Saladin

Den helt store muslimske hærfører i 1100-tallet var den berømte Saladin. Han sad på magten i Ægypten og Syrien og kunne fra denne magtbase gøre udfald mod korsfarerødmøderne. Saladin og de kristne hærstyrker mødte hinanden i et stort slag i 1187, hvor de fleste riddere blev fanget eller dræbt. Fangerne blev bragt til Damaskus, hvor de, der ikke lod sig omvende, blev halshugget, heriblandt tempelherrerne. Derefter var det blot et spørgsmål om tid, inden Saladin havde erobret de kristne byer og borge (men som nævnt ikke *Krak des Chevalier*). Han belejrede efterfølgende Jerusalem. Forsvarerne overgav sig hurtigt og løskøbte sig selv. Saladin udviste efter samtidens forhold stor barmhjertighed over for de fattige, som ikke kunne løskøbe sig selv og ellers ville være endt som slaver.

Chokbølger gik gennem Europa og udløste det Tredje Korstog anført af konger og prominente riddere - heriblandt Frederik Barbarossa og Richard Løvehjerte. Førstnævnte druknede dog i en flod, inden han nåede frem. Det hele endte imidlertid med, at Richard Løvehjerte og Saladin indgik en våbenhvile, som mest var i Saladins favør, uden at Løvehjerte havde fået erobret Den Hellige Stad. Korstoget er vel også mest kendt for, at Løvehjerte blev taget til fange på vej hjem og måtte løskøbes.

Konstantinopels fald

I 1453 faldt Konstantinopel. Tyrkerne erobrede byen og dermed de sidste rester af det gamle østromerske rige, og byen fik en sultan som leder. I Europa blev der i årtier efter lagt store planer for en generobring, men det blev ved planerne. Tyrkerne var for stærke, og de europæiske fyrster for splittede. Byen blev hovedsæde i det osmanniske rige og et samlingssted for lærdom og religion. Den berømte kirke i bymidten, Hagia Sofia, blev forvandlet til moske. I dag er den blevet til et museum, hvor kristne og muslimske religiøse symboler hænger side om side. Og i parentes bemærket er det stadig muligt at se, hvor en viking fra kejserens væringergarde, under en sikkert kedelig gudtjeneste, har ridset sit navn, Halfdan, ind i balustraden.

De nordiske korstog

Hellige korstog gik ikke kun til Jerusalem. De nordiske konger foretog flere angreb på slaviske ikke-kristne områder i 1100-tallet med pavelig støtte. Valdemar d. Store førte omkring 20 korstog mod venderne på den anden side af Østersøen med Esbern Snare som en ledende hærfører. Valdemar erobrede Arkona, men valgte ukarakteristisk for datidens herskere ikke at slagte indbyggerne trods protester fra soldaterne. De blev dog tvunget til at lade sig kristne og underlægge sig dansk styre. Valdemars søn, Knud d. 6, fortsatte med så stor succes faderens korstogspassion, at han tog tilnavnet *de venders konge*, en titel som tilhørte de danske konger helt frem til Margrethe d. 2, som frivilligt aflagde den, sandsynligvis i en erkendelse af, at den var blevet en smule forældet!

"Gud vil det"

Kernen i begrebet *hellig krig* er forestillingen om, at Gud vil krigen og står bag den. Men korstogene var mere end bare en hellig og retfærdig krig - eftersom Gud i den grad stod i spidsen for et korstog, blev dette til *en allermest retfærdig krig*, en *bellum iustissimum* (s. 71). Dette betød også, at alle vantro kunne bekæmpes, inklusive gamle, kvinder og børn. Og f.eks. Thomas Aquinas (død 1274) mente, at i princippet burde alle vantro udryddes - men dette var dog ikke den generelle holdning i samtiden.

Kurt V. Jensen kommer også kort ind på begrebet *jihad* i den islamiske tradition og konkluderer ikke overraskende, at ligheden med hellig krig er slående. Det vides dog ikke, hvilken religion der kom først, eller om ideerne er udviklet parallelt med hinanden. Og han

slutter af med at konstatere, at hvis man erstatter *sandhed* og *kristendom* med *demokrati* og *menneskerettigheder*, er der ikke sket den store forskel i vores retorik og opfattelse af krig som midlet til at tvinge de onde til at blive gode eller udslette dem.

Hvis man er interesseret i den islamiske verdens opfattelse af korstogene og konflikterne med de kristne, kan Amin Maaloufs bog *Korstogene som araberne ser dem* fra 1997 varmt anbefales. Den libanesiske forfatter har samlet en lang række af vidnesbyrd fra samtidige iagttagere, hvilket giver en anderledes synsvinkel.

Kurt V. Jensen slutter sin bog af med et meget interessant afsnit, hvor han spørger "Var korstogene en synd?". Han konkluderer selv, at det er for enkelt at bedømme korstogene og tidens kristne som grusomme og deres handlinger som uforenelige med det kristne budskab. Datidens mennesker bekæmpede et onde, som de så som en reel fare, ligesom eftertiden af flere omgange har bekæmpet de onde. Vi fører stadig korstog. Det svære er blot at vide, hvem de onde er, og hvordan vi bedst bekæmper dem.

Lene M. Pedersen er cand.mag. i historie og europastudier og informationsmedarbejder på Internationalt Kontor på Ingeniørhøjskolen i Århus